

DREPT PENAL ȘI PROCESUAL PENAL

CZU 343.13 (478)

URMAREA PREJUDICIABILĂ A INFRAȚIUNII DE NEGLIJENȚĂ ÎN SERVICIU PREVĂZUTĂ DE ALIN. (1) ART. 329 CP RM

Adrian POPENCO,
doctorand USM,
adjunct al procurorului-șef
al Procuraturii Anticorupție

SUMAR

Studiul efectuat are drept scop identificarea conținutului urmării prejudiciabile a infracțiunii consemnate de alin. (1) art. 329 CP RM (neglijența în serviciu). Se arată că aceasta poate lua forma unui prejudiciu patrimonial exprimat în pierderea profitului prin neplata către bugetul de stat a sumei de bani cuvenite. De asemenea, se argumentează că în contextul infracțiunilor de neglijență în serviciu venitul ratat nu poate reprezenta parte a prejudiciului material cauzat. Reținerea acestuia la stabilirea prejudiciului material contravine principiului legalității incriminării sub aspectul cerinței de claritate și, în special, a celei de previzibilitate a textului normei de incriminare. Persoana publică, în calitate de destinatar al legii penale, este în imposibilitate de a prevedea eventualul venit ratat cauzat în rezultatul neîndeplinirii sau al îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor sale de serviciu. Or, venitul ratat nu are limite clar stabilite, fiind o categorie juridică incertă, probabilă, echivocă. La fel, se punctează că în procesul aplicării normei consemnate la alin. (1) art. 329 CP RM trebuie de stabilit cu exactitate dacă urmarea prejudiciabilă a fost cauzată în dauna unui interes public sau al unui privat.

Cuvinte-cheie: *neglijență în serviciu, urmare prejudiciabilă, daună materială, venit ratat, drepturi și interese ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice.*

În cele ce urmează ne propunem să identificăm forma concretă de exprimare a prejudiciului material cauzat intereselor publice, drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice, în contextul infracțiunii prevăzută la alin. (1) art. 329 CP RM.

THE HARMFUL CONSEQUENCE OF THE OFFENCE OF NEGLIGENT PERFORMANCE OF DUTIES PROVIDED TO PAR. (1) ART. 329 PC RM

SUMMARY

Part II

The study aims to identify the content of the harmful consequence of the offense provided to par. (1) art. 329 PC RM (negligent performance of duties). It is shown that this can take the form of property damage expressed in the loss of profit by not paying to the state budget the amount of money due. It is also argued that in the context of negligent performance of duties, lost income cannot be part of the caused material damage. Its specification in the determination of material damage contradicts to the principle of the lawfulness of incrimination as regards the requirements of clarity and predictability of the rule of incrimination. An official, as the recipient of the criminal law, is unable to predict any lost income caused as a result of failure to perform or of improper performance of his professional duties. The lost income has no clearly defined limits, being an uncertain, probable, unequivocal legal category. Similarly, it is noted that in the application of the norm provided to par. (1) art. 329 PC RM it must be determined precisely whether the harmful consequence was caused to the detriment of a public or a private interest.

Key-words: *negligent performance of duties, harmful consequence, material damage, lost income, legally protected rights and interests of individuals or legal entities.*

Este cert că daunele în proporții mari presupun prejudiciul cauzat prin distrugerea sau deteriorarea bunurilor în rezultatul neîndeplinirii sau al îndeplinirii necorespunzătoare de către persoana publică a obligațiilor sale de serviciu. Demonstrativ este exemplul din practica judiciară în care instanța a constatat că daunele cauzate s-au exprimat în faptul deteriorării bunurilor confiscate și ridicate (icre roșii, pește etc.) [9]. De asemenea, daunele în proporții mari pot reprezenta

prejudiciul material cauzat prin sustragerea bunurilor în rezultatul aceluiași comportament imprudent al persoanei publice, exprimat în legătură cu executarea obligațiilor de serviciu [6]. La fel, prejudiciul indicat se poate manifesta prin imposibilitatea de revendicare a dreptului de proprietate asupra unor bunuri, în cele mai dese cazuri – a unor bunuri imobile. O atare formă de exprimare a prejudiciului a fost reținută în practica instanțelor de judecată [13; 19].

Totodată, daunele în proporții mari pot constitui rezultatul neglijenței în serviciu concretizată în diminuarea activului patrimonial pe alte căi decât cele indicate mai sus. Așadar, în următoarea speță s-a atestat reducerea activului prin efectuarea unor cheltuieli nejustificate: *P.G., exercitând funcția de președinte al raionului X., nu a asigurat organizarea și ținerea evidenței contabile în conformitate cu actele normative, a costului foilor de odihnă pentru copii în sumă de 499,6 mii lei, în lipsa documentelor justificative a admis efectuarea cheltuielilor în sumă de 494,6 mii lei pentru deservirea ședințelor de lucru, zilelor de comemorare, zilelor profesionale și altor sărbători* [11]. La fel, daunele în proporții mari pot fi consecința pierderii bunurilor în rezultatul conduitei imprudente a persoanei publice. Exemplificativă este următoarea speță: *inculpatul X, activând în calitate de poștaş, a primit de la Centrul de poștă Y, conform facturii de rută eliberată în aceeași zi, 12 saci asigurați, 14 saci cu corespondență, fiindu-i încredințată în administrarea sa poșta și mijloace bănești pentru a fi repartizate la oficiile poștale corespunzătoare, fiind încărcate și încuiate cu lacăt în remorca automobilului de serviciu. Inculpatul, manifestând neglijență la păstrarea integrității bunurilor încredințate, în rezultat a depistat ușa remorcii automobilului descuiată și lipsa unui sac în care se aflau bani în sumă de 50.000 lei* [27]. Situații similare au fost întâlnite și în alte cauze penale din jurisprudența Republicii Moldova [5].

Totuși, considerăm că în contextul infracțiunilor de neglijență în serviciu prejudiciul patrimonial cauzat nu se rezumă doar la ipotezele de mai sus, paleta formelor de exprimare a acestuia fiind mult mai mare. Acest lucru este susținut și în doctrina de specialitate. De exemplu, după V.V. Losev, prin urmare prejudiciabilă cu caracter material sub forma prejudiciului patrimonial se înțelege reducerea activului sau neprimirea bunurilor cuvenite [36, p. 36]. La rândul lor, S.A. Eliseev și M.A. Tineanaia punctează că, în contextul infracțiunilor de neglijență în serviciu, daunele materiale se exprimă nu doar în cauzarea unui prejudiciu real, dar și în neprimirea celor cuvenite, atunci când proprietarul sau subiectul îndrituit cu drepturile corespunzătoare pierde o parte din venit în rezultatul netransmiterii de către făptuitor a bunurilor datorate în virtutea legii sau a contractului [34, p.119].

Practica judiciară a Republicii Moldova demonstrează ca fiind valabilă cea din urmă abordare doctrinară. Ilustrativă este următoarea speță: *inculpatul R.S.,*

contrar obligațiilor de serviciu, fiind angajat în funcție de inginer al Biroului de verificare a informației al Secției înmatriculare vehicule a Direcției documentare mijloace de transport a Departamentului documentare al ÎS CRIS „Registru”, nu a constatat că mijlocul de transport de model „Audi Q7”, cu numărul caroseriei WAUZZZ4F58N050128, nu a fost supus vămuirii, nu a reacționat în modul respectiv și nu a refuzat înmatricularea mijlocului de transport, dar a admis înregistrarea acestuia, cu includerea în sistemul informațional și în certificatul de înmatriculare a mijlocului de transport în cauză a datelor false, prin ce, în contradicție cu prevederile alin. (1) art. 136 Cod vamal, a acceptat ilegal utilizarea mijlocului de transport, care nu a fost vămuț pe deplin și, în așa mod, a contribuit la cauzarea bugetului de stat a unui prejudiciu în proporții deosebit de mari [21]. Observăm în speță reliefată cauzarea unui prejudiciu patrimonial intereselor publice exprimat în pierderea unui profit prin neplata către bugetul de stat a sumei de bani cuvenite.

Fără a schimba vectorul de cercetare, consemnăm asupra unui alt aspect polemicat atât în doctrina de specialitate cât și în practica judiciară. În concreto, interesează dacă în conținutul urmăririi prejudiciabile puse în discuție intră sau nu venitul ratat. *Ab initio*, subliniem faptul că venitul ratat urmează a se discerne de pierderea bunurilor cuvenite. Cea din urmă ipoteză (enunțată *supra*) presupune cauzarea unui prejudiciu prin neîncasarea bunurilor cuvenite (în baza legii sau a unui alt temei legal). În opoziție, venitul ratat este acel venit care ar fi fost posibil în condițiile unui comportament normal din partea autorului prejudiciului în împrejurări normale [1, p.52]. Pierderea bunurilor necuvenite prin neîncasarea acestora constituie *per se* formă a prejudiciului material cauzat, în timp ce venitul ratat doar se află în legătură cu cauzarea unui prejudiciu patrimonial efectiv. Venitul ratat poate fi invocat doar atunci când este cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv. Acesta nu are o natură juridică de sine stătătoare. În contrast, pierderea bunurilor cuvenite are o natură de sine stătătoare. Având o natură juridică auxiliară, venitul ratat poate fi invocat chiar și în ipoteza în care prejudiciul patrimonial cauzat este reflectia pierderii unor bunuri cuvenite.

Așadar, revenind la chestiunea legată de posibilitatea catalogării venitului ratat drept conținut al urmăririi prejudiciabile consemnate la alin. (1) art. 329 CP RM, semnalăm că, într-o primă opinie, se susține că urmarea prejudiciabilă a neîndeplinirii sau a îndeplinirii necorespunzătoare de către persoana cu funcție de răspundere a obligațiilor sale poate consta nu doar în prejudiciul material efectiv cauzat, ci și în venitul ratat [37, p.94]. De asemenea, E.L. Rubaciova și O.M. Matlașevskaia sunt de părere că în cazul săvârșirii neglijenței în serviciu, semnul „daune în proporții mari” este formalizat, acesta presupunând cauzarea unui prejudiciu

cu caracter patrimonial sau pierderea unui beneficiu [39, p.73]. V.A. Kocerga propune, în genere, ca nota art. 293 CP FR (articol similar cu cel supus analizei) să conțină o specificare a faptului că urmarea prejudiciabilă include în sine venitul ratat [35, p.96].

În contrast, alți autori evocă că venitul ratat nu intră în noțiunea „daune în proporții mari” [34, p.119]. De exemplu, I. Serbinov accentuează că „nu venitul ratat, dar prejudiciul efectiv (inclusiv neobținerea bunurilor datorate) formează conținutul prejudiciului material cauzat prin infracțiunile prevăzute la art. 329 CP RM” [32, p. 254]. Susținem cel din urmă punct de vedere. Considerăm că venitul ratat nu poate reprezenta parte a prejudiciului material, în general, și a infracțiunilor de neglijență în serviciu, în special. La evaluarea prejudiciului material persoana abilitată cu aplicarea legii penale nu trebuie să țină cont de venitul ratat. *Per a contrario*, reținerea acestuia la stabilirea prejudiciului material contravine principiului legalității incriminării sub aspectul cerinței de claritate și, în special, a celei de previzibilitate a textului normei de incriminare. Persoana publică, în calitate de destinatar al legii penale, ar fi în imposibilitate de a prevedea eventualul venit ratat cauzat în rezultatul neîndeplinirii sau al îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor sale de serviciu. Or, venitul ratat nu are limite clar stabilite, fiind o categorie juridică incertă, probabilă, echivocă. Asemenea noțiuni sunt străine dreptului penal, în general, și infracțiunilor de neglijență în serviciu, în special. Limite clar definite, pasibile de prevăzut de cel căruia i se adresează legea penală, îl au doar prejudiciul patrimonial efectiv cauzat. Susținem poziția lui P.S. Iani, în corespundere cu care prejudiciul cauzat în rezultatul neîndeplinirii sau al îndeplinirii necorespunzătoare de către persoana cu funcție de răspundere a obligațiilor sale de serviciu trebuie să fie real [40, p. 17]. În mod similar, M. Udriu menționează că, în cazul neglijenței în serviciu, urmarea imediată constă în producerea unei pagube efective și certe în patrimoniul persoanei fizice sau juridice [33, p.416]. Tot așa Gh. Diaconescu și C. Duvac punctează că cuantumul pagubei prevăzută în dispoziția explicativă se referă numai la prejudiciul cert și efectiv cauzat prin activitatea culpabilă a subiectului activ la data săvârșirii faptei, nu și la folosul de care a fost lipsită partea civilă prin pricinuirea pagubei, aspect de care se va ține seama la stabilirea despăgubirilor civile [14, p. 423]. În plan comparat, alin. (1) art. 417 din Codul penal al Muntenegrului [42] prevede în mod expres că prejudiciul cauzat în rezultatul neglijenței în serviciu trebuie să fie unul efectiv.

Fiind o noțiune abstractă și probabilă (cel puțin, pentru dreptul penal), venitul ratat nu poate fi cuprins de atitudinea psihică a făptuitorului. Pe cale de consecință, în asemenea ipoteze se atestă lipsa laturii subiective – element al componenței de infracțiune.

Tragerea la răspundere penală pentru simplul fapt al cauzării unui prejudiciu sub forma venitului ratat, în lipsa atitudinii psihice a făptuitorului față de posibilitatea existenței acestuia și mai ales față de întinderea sa, contravine principiului incriminării subiective. Considerăm că cauzarea prejudiciului sub forma venitului ratat poate fi luată în calcul doar la stabilirea pedepsei, nu însă și la calificare.

Din perspectiva practicii judiciare a Republicii Moldova, observăm lipsa unei poziții uniforme față de problematica abordată. De pildă, într-o speță, instanța a statuat: „Prin noțiunea de „daune patrimoniale” se are în vedere nu numai „prejudiciul real cauzat”, dar și „venitul ratat” [9]. Statuări similare regăsim și în alte spețe din practica judiciară [30]. În contrast, într-o altă cauză penală au fost reținute următoarele: „La moment, două din cele trei întreprinderi sunt lichidate și datoriile indicate în cauza penală n-au fost incluse în masa de datorii a acestora. N-au fost încheiate contracte de arendă și, legal, primăria X nu a avut posibilitate de a cere achitarea plății de arendă a drumurilor proiectate. Ca consecință, sumele date n-au fost incluse ca venit la bugetul primăriei X pentru perioada 2007-2011 și nu poate fi vorba despre cauzarea vreunui prejudiciu real primăriei, sumele urmând a fi apreciate ca venitul ratat al autorității publice locale” [25].

Așadar, surprindem cazuri practice în care, la apreciere întinderii urmărilor prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari intereselor publice, drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice s-a ținut cont, în mod eronat, de venitul ratat format în rezultatul comportamentului imprudent al persoanei publice. De menționat că Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017 (cea care ghidează practicienii la aplicarea corectă a art. 329 CP RM) nu conține o explicație în acest sens, omisiune care ar putea constitui (de ce nu?) drept sursă a interpretărilor echivoce. Pentru a nu admite acest lucru și pentru a asigura respectarea regulilor de calificare la încadrarea juridico-penală a celor comise în tiparul art. 329 CP RM, în special, a celor ce derivă din principiul legalității incriminării și principiul vinovăției, sugerăm Plenului Curții Supreme de Justiție să insereze în cuprinsul hotărârii indicate mai sus teza potrivit căreia la stabilirea prejudiciului patrimonial sub forma daunelor în proporții mari și, respectiv, a celor în proporții deosebit de mari se va ține cont doar de prejudiciul efectiv cauzat, nu și de venitul ratat.

În ceea ce privește a doua condiție, subliniem că, potrivit pct. 8 din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017 „Urmările prejudiciabile ale infracțiunilor prevăzute de art. 327-329 CP RM se produc în dauna unui interes public sau în dauna unui drept și interes privat”.

Precizăm că în procesul aplicării normei consemnate la alin. (1) art. 329 CP RM (dar și a celor prevăzute la alin. (2) art. 329 CP RM) trebuie de stabilit cu exactitate

te dacă urmarea prejudiciabilă a fost cauzată în dauna unui interes public sau a unui interes privat. De asemenea, dacă urmarea a fost produsă în dauna unui interes privat, este inevitabil de stabilit dacă a avut de suferit: persoana fizică; persoana juridică; atât persoana fizică cât și cea juridică. Reflectarea ambelor interese la calificare (atât cele publice cât și cele private), în ipoteza în care doar unele din ele sunt vătămate, contravine principiului calificării exacte a infracțiunilor și, în definitiv, principiului legalității incriminării.

Studiind practica judiciară în materia infracțiunilor prevăzute la art. 329 CP RM, constatăm că cei abilitați cu aplicarea legii penale, în dese cazuri, rețin la calificare atât interesele publice cât și cele private, deși *de facto* sunt lezate doar unele din ele. Ilustrativ este următorul fragment de calificare desprins dintr-un caz din practica judiciară: „...cauzând intereselor publice ale primăriei com. H., r-nul Criuleni, drepturilor și intereselor persoanelor fizice și juridice din teritoriul acestei primării a unui prejudiciu material în sumă de 251.950 lei [4]”. Soluții de calificare similare desprindem și în alte spețe din practica judiciară [20].

În alte cazuri, surprindem înlocuirea nejustificată a sintagmei „intereselor publice” cu alte expresii asemănătoare, precum „bugetul public național” [23; 24]; „bugetul public” [10; 12]; „bugetului primăriei” [25; 31]; „interesele publice ale primăriei” [22].

Totuși, în cele mai dese cazuri, atunci când prejudiciul material este cauzat în dauna sferei publice, la calificare se reține, pe bună dreptate, sintagma „intereselor publice” [38]. O asemenea statuare corespunde textului art. 329 CP RM.

Supra am indicat că, în contextul infracțiunii prevăzută de alin. (1) art. 329 CP RM, daunele în proporții mari sunt cauzate în detrimentul drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice, persoanei juridice sau în detrimentul intereselor publice.

Ce semnifică sintagmele „drepturile și interesele ocrotite de lege”, „interes public”? Răspunzând la această întrebare, facem trimitere la aceleași explicații cazuale regăsite în Hotărârea Plenului CSJ nr. 7/2017. Astfel, în acord cu pct. 8.2 din hotărâre, „dreptul ocrotit de lege reprezintă prerogativa consfințită și garantată prin Constituție și lege subiectului activ al raportului juridic (persoană fizică sau persoană juridică), în temeiul căreia acesta poate valorifica un interes personal direct, poate adopta o conduită determinată sau poate pretinde subiectului pasiv al raportului o anumită comportare (fie o prestație pozitivă, constând în „a da” sau în „a face”, fie o prestație negativă, constând în „a nu face”), care, la nevoie, poate fi impusă acestuia, cu sprijinul forței de constrângere a statului. Dimpotrivă, interesul ocrotit de lege nu conferă titularului său posibilitatea garantată de lege, prin aplicarea constrângerii statale de a desfășura anumite activități sau de a se

abține de la ele; această posibilitate poate fi obținută doar în urma unei acțiuni judiciare. Aceasta - deoarece doar dreptul subiectiv se naște și există ca element al unui raport juridic, în cadrul căruia acestui drept îi corespunde o obligație a subiectului pasiv; interesul, în schimb, chiar ocrotit de lege, nu apare în cadrul unui raport juridic și, ca atare, lui nu-i corespunde obligația unui subiect pasiv”. Cu privire la corelația celor două categorii juridice, S. Brânza menționează: „Spre deosebire de dreptul subiectiv, interesul legitim este o permisiune juridică cu caracter de aspirație juridică. Totodată, „interesul legitim poate fi considerat în calitate de facultate, dar ca facultate socială, factică, nu juridică”. În contextul examinat, această deosebire are o însemnătate esențială. Dacă esența dreptului subiectiv se exprimă în facultatea garantată juridicește și asigurată prin obligațiile altor persoane, atunci esența interesului legitim constă într-o simplă permisiune de a avea un anumit comportament. Într-o exprimare plastică, se poate spune că interesul legitim este un „drept trunchiat”. Lui îi este opozabilă o obligație juridică, generală – de a-l respecta, de a nu-l încălca [2, p.74]. „Interesul legitim, spre deosebire de dreptul subiectiv, este o încuviințare juridică simplă, având caracter de aspirație, încuviințare în care lipsește indicația de a acționa în acord cu maniera strict fixată în lege și de a solicita o conduită corespunzătoare de la celelalte persoane, încuviințare care nu este asigurată printr-o obligație juridică concretă” [2, p.75]. „Dreptul subiectiv și interesul legitim nu coincid nici după conținutul lor. Dreptul subiectiv este facultatea care îi permite subiectului să beneficieze de o anumită valoare în limitele strict determinate de lege. Pe când interesul legitim este facultatea care îi permite subiectului de a beneficia de o anumită valoare, fără a exista o circumscriere precisă a limitelor conduitei permise și fără a fi posibil de a solicita acțiuni concrete de la alte persoane” [2, p.74].

Din cele creionate *supra* și, reieșind din textul alin. (1) art. 329 CP RM, rezultă că cele două categorii trebuie întrunite cumulativ pentru întregirea urmării prejudiciabile. Acest lucru nu se respectă întotdeauna în practica judiciară. De exemplu, într-o speță, instanța a reținut la calificare *cauzarea unor daune în proporții deosebit de mari intereselor ocrotite de lege ale persoanei juridice* [29]. Nu înțelegem de ce s-a omis să se reflecte la calificare faptul cauzării daunelor atât intereselor cât și drepturilor ocrotite de lege ale persoanei juridice. Pe bună dreptate se evocă în pct. 8.2 din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017 că „de unul singur, interesul nu este capabil să formeze substratul rezultatului infracțional; or, legiuitorul instituie ca titularului să i se lezeze cumulativ atât un interes cât și un drept ocrotit de lege, realitate juridică specifică și infracțiunilor prevăzute de art. 329 CP RM”.

În altă privință, în continuare vom încerca să identificăm semnificația expresiei „intereselor publice”, ca

fiind sintagma ce determină sfera în dauna căreia este cauzat prejudiciul material în proporții mari.

Și de această dată o definiție a respectivei expresii o regăsim în Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, unde, potrivit pct.8.1 din hotărâre, prin interes public se înțelege „interesul general al societății, care vizează întreaga ordine de drept, în special democrația constituțională, siguranța națională, integritatea teritorială, securitatea publică și ordinea publică, apărarea acestora și prevenirea săvârșirii infracțiunilor, protejarea sănătății și a moralei publice, garantarea autorității și a imparțialității puterilor în stat, satisfacerea nevoilor comunitare prin realizarea competenței autorităților publice, reflectând o necesitate socială care impune instituirea de activități și servicii de utilitate colectivă, prin mijloace de drept administrativ, în organizarea unor servicii la nivel statal, răspunzând unor nevoi comunitare sau uzului public, în serviciul statului și al societății civile”.

De remarcat că, prin Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin. (1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu), nr.22 din 27.06.2017 (sesizările nr. 113g/2016 și nr. 8g/2017) [16], Curtea a reținut următoarele: „Interesul public reprezintă o noțiune complexă și dinamică, care, prin natura sa și prin raportare la dimensiunile economice, politice, sociale, juridice etc. ale statului și societății, variază în funcție de schimbările care se produc atât pe plan național cât și internațional (pct. 86)”; „deși activitatea persoanei publice este legată nemijlocit de garantarea interesului public, ca obiectiv generic-principal, destinatarul legii, și anume persoana publică, este privată de posibilitatea de a determina fără echivoc urmările prejudiciabile concrete ale acțiunilor incriminate (pct. 89)”; „atribuirea unor fapte infracționale concrete ca prejudiciind „interesul public”, *in abstracto*, nu poate satisface cerința de claritate și previzibilitate și, totodată, constituie o interpretare a legii penale extensivă și defavorabilă persoanei, contrar prevederilor alin. (2) art.3 CP RM (pct. 85)”. În rezultat, Curtea a concluzionat că „utilizarea în alin. (1) art. 328 CP RM a noțiunii „intereselor publice”, care constituie o noțiune generică ce nu poate fi definită, încalcă articolele 1 alin. (3) și 22 din Constituție (*principiul legalității incriminării și pedepsei penale*), precum și articolul 23 din Constituție (*calitatea legii penale*)”.

Raționamente similare au fost evocate în Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 327 alin. (1) și 361 alin. (2) lit. d) din Codul penal (abuzul de putere sau abuzul de serviciu), nr. 33 din 07.12.2017 [17].

Precizăm că o hotărâre asemănătoare pe marginea sintagmei „interesul public”, conținută la art. 329 CP RM, nu a fost adoptată de către Curtea Constituționa-

lă. În pofida acestui fapt, de principiu, considerăm că raționamentele Curții reflectate în cele două hotărâri ale sale (enunțate *supra*) pot fi extrapolate cu ușurință și în cazul art. 329 CP RM. Mai mult, suntem de părere că instanțele de judecată naționale, la examinarea cauzelor penale intentate în baza art. 329 CP RM, apelând la regula *mutatis mutandis*, pot invoca statuările instanței de jurisdicție constituțională din cele două hotărâri. Tocmai respectiva soluție este incidentă cazurilor de neglijență în serviciu în care actul aplicativ conține referiri la faptul cauzării unui prejudiciu intereselor publice. În lipsa „interesului public”, nu putem atesta titularul prejudiciului cauzat. Însă, pentru întregirea urmării prejudiciabile, pe post de semn constitutiv, nu este suficient de stabilit tipul și mărimea daunei cauzate, ci mai este necesar de identificat titularul respectivei urmări prejudiciabile. Toate acestea demonstrează că lipsa interesului public are drept consecință lipsa urmării prejudiciabile. În final, o asemenea încadrare este incompletă, celui abilitat cu aplicarea legii penale revenindu-i sarcina să adopte, după caz, o ordonanță de scoatere de sub urmărire penală sau o sentință de achitare pe motivul lipsei elementelor componente de infracțiune.

Analizând practica judiciară pe marginea infracțiunilor supuse investigației, surprindem o tendință interesantă de ultimă oră (pe care nu o susținem) în ceea ce privește reflectarea la încadrare a titularului urmării prejudiciabile cauzate. Aceasta este rodul adoptării de către Curtea Constituțională a Republicii Moldova, la data de 27.06.2017, și, respectiv, la data de 07.12.2017, a Hotărârilor nr. 22 și, respectiv, nr.33 (indicate mai sus).

Astfel, observăm că, pe unele cauze penale în care făptuitorii sunt învinuiți de săvârșirea neglijenței în serviciu care a provocat urmări prejudiciabile intereselor publice, instanțele de judecată, în rezultatul adoptării celor două hotărâri ale Curții Constituționale, întru evitarea aplicării regulii *mutatis mutandis* la adoptarea unor hotărâri judecătorești și, pe cale de consecință a emiterii unor sentințe de achitare, recurg la substituierii expresiei „intereselor publice”, în cele mai dese cazuri, cu expresia „drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor juridice”. Ilustrativă este următoarea încadrare reținută într-un caz din practica judiciară: *fapta inculpatei B.E. a fost calificată ca îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu în rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele, ceea ce a cauzat daune în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor juridice* [3]. În fapt, instanța a constatat următoarele: *B.E., deținând funcția de șef al Direcției protecției sociale, familiei și copilului din raionul Ștefan-Vodă, neglijând atribuțiile sale de serviciu în ceea ce privește supravegherea activității și exercitării de către funcționarii publici din cadrul Direcției a atribuțiilor de serviciu, examinând superficial sau evitând exami-*

narea cererilor prezentate de către specialistul principal pentru administrarea ajutorului material, a emis decizii contrar prevederilor legale în 183 de cereri privind acordarea ajutorului social și/sau ajutorului pentru perioada rece a anului 2012, dintre care pentru 146 de cereri fiind alocate ilegal din bugetul de stat suma de 367.890 lei, prin ce a cauzat un prejudiciu material Casei Naționale de Asigurări Sociale [3].

Fără tăgadă, constatăm că, în speță, prejudiciul material a fost cauzat în dauna intereselor publice. Este limpede că Casa Națională de Asigurări Sociale reprezintă sfera publică, nu însă cea privată.

Este clar că în Codul penal s-a strecurat o carență legislativă exprimată în utilizarea în textul art. 329 CP RM (și nu doar) a semnului estimativ „intereselor publice”, care este susceptibil de interpretare extensivă defavorabilă. La fel, este clar că instanța de judecată a încercat să evite carența legislativă sus-indicată prin substituirea sintagmei „intereselor publice” (cea care, în speță, desemnează realmente titularul daunei materiale cauzate) cu expresia „drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor juridice”. Observăm că procedeul la care a recurs instanța de judecată contravine jurisprudenței Curții Europene, potrivit căreia imperfecțiunea legii penale nu trebuie să fie suportată de inculpat (a se vedea cauza *Lukanov contra Bulgariei*) [41].

Este ilegală reîncadrarea efectuată de instanța de judecată nu doar din considerentul indicat mai sus (supunerea pe umerii inculpatului a imperfecțiunii legii penale), ea este ilegală și de aceea că nu concordă cu principiul legalității. Or, instanța a recurs la interpretarea extensivă defavorabilă a sintagmei „drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei juridice”, prevăzută la art. 329 CP RM, atribuind aici și interesele publice. În nici un caz interesele publice nu se suprapun cu drepturile și interesele ocrotite de lege ale persoanei juridice. Interesele publice sunt inerente statului. În contrast, interesele ocrotite de lege ale persoanei juridice sunt inerente tuturor persoanelor juridice, cu excepția celor ce reprezintă statul. Cu alte cuvinte, autoritățile publice sau instituțiile publice reprezintă statul. Cauzarea unor daune acestor autorități/instituții presupune cauzarea unor daune intereselor publice. *Per a contrario*, societățile comerciale (SRL-urile, SA-urile, societățile în comandită, societățile în nume colectiv), persoanele juridice fără scop lucrativ (asociațiile obștești, fundațiile etc.) reprezintă sfera privată.

Casa Națională de Asigurări Sociale reprezintă o autoritate publică. Cauzarea unor daune Casei Naționale de Asigurări Sociale implică producerea unor urmări prejudiciabile în dauna intereselor publice. Chiar dacă Casa Națională de Asigurări Sociale este persoană juridică, totuși, în postura de autoritate publică, aceasta reprezintă statul. Este și firesc ca toate autoritățile

publice sau instituțiile publice să constituie persoane juridice. Toate ele, însă, reprezintă statul. Iar cauzarea unor prejudicii acestora vorbește despre cauzarea unor daune intereselor publice.

Din textul art. 329 CP RM se desprinde clar că sintagma „intereselor publice” desemnează interesele statului, în timp ce expresia „drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice” desemnează interesele private. Este lesne de înțeles că, în speță, pretinsul prejudiciu a fost cauzat în dauna unui interes public, dar nu în dauna unui interes privat. Casa Națională de Asigurări Sociale nu poate reprezenta decât sfera publică (interesele publice).

De asemenea, la o analiză atentă a încadrării efectuate în speța sus-indicată în partea ce vizează destinatarul intereselor lezate prin fapta infracțională, în raport cu încadrările efectuate pe marginea altor cauze penale intentate pe faptul neglijenței în serviciu, surprindem că, anterior, adică până la adoptarea de către Curtea Constituțională a Hotărârilor nr. 22 și nr. 33 (enunțate *supra*), prin care au fost declarate neconstituționale sintagmele „intereselor publice” din cadrul art. 327 și 328 CP RM, în ipoteza în care pe post de destinatar al intereselor lezate apărea statul, partea acuzării califică cele comise ca neglijență în serviciu exprimată în cauzarea unor daune intereselor publice. În același timp, drepturile și interesele ocrotite de lege ale persoanei juridice erau invocate doar în ipoteza în care pe post de victimă a infracțiunii apărea o persoană juridică, alta decât autoritatea sau instituția publică. Deci, și analiza istorică a cazurilor practice de aplicare a art. 329 CP RM demonstrează cu prisosință că Casa Națională de Asigurări Sociale reprezintă interesele publice, dar nu cele private.

În rezultat, observăm că în speță, *de facto*, interesul public este cel vătămat, în timp ce instanța de judecată, având în vedere existența celor două hotărâri ale Curții Constituționale, a decis să califice, ilegal, pretinsul comportament al inculpatei B.E. ca neglijență în serviciu care a cauzat daune în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei juridice, dar nu ca neglijență în serviciu care a provocat daune în proporții mari intereselor publice.

Considerăm că, până la o eventuală remaniere legislativă, cel abilitat cu aplicarea legii penale nu poate reține la calificare semnul „intereselor publice” utilizat în textul art. 329 CP RM. De asemenea, respectivelor persoane li se interzice identificarea unor soluții de calificare alternative, contrare legii, inclusiv legate de substituirea sintagmei „intereselor publice” cu „drepturile și interesele ocrotite de lege ale persoanei juridice” etc. Asemenea procedeu reprezintă imixtiune clară în procesul de legiferare a infracțiunilor. Acesta presupune modificarea conținutului autentic al expresiei „drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei juri-

dice”, atribuind categoriei date interesele autorităților și instituțiilor publice, lucru inadmisibil.

Arogarea competenței de legiferare prin atribuirea unui alt conținut semnului obiectiv sus-indicat, prin deviere de la voința reală a legiuitorului, contravine principiului separației puterii în stat. În acest sens, potrivit pct. 60 din Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit. b) din Codul penal, a articolelor 7 alin. (7), 39 pct. 5), 313 alin. (6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din articolele 2 lit. d) și 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție (faptele care constituie practicarea ilegală a activității de întreprinzător) - sesizarea nr. 37g/2016), nr.21 din 22.07.2016 [15], Curtea Constituțională a reținut că „în materie penală, principiile „*nullum crimen sine lege*” și „*nulla poena sine lege*”, stabilite ca valori constituționale în art. 22 din Constituție, impun ca doar legiuitorul să reglementeze conduita incriminată, astfel încât fapta, ca semn al laturii obiective, să fie cert definită, dar nu identificată prin interpretarea extensivă de către cei care aplică legea penală. O astfel de modalitate de aplicare poate genera interpretări abuzive. Cerința interpretării stricte a normei penale, ca și interdicția analogiei în aplicarea legii penale, urmăresc protecția persoanei împotriva arbitrarului”.

În final, în vederea neadmiterii încălcării principiului legalității incriminării, sugerăm legiuitorului moldav să excludă sintagma „intereselor publice” din textul art. 329 CP RM. Totodată, considerăm că aceasta nu poate fi aplicată până la operarea respectivei remanieri legislative. La fel, aceasta nu poate fi înlocuită în mod arbitrar prin alte semne (care satisfac condițiile de legalitate), gen: „drepturile și interesele ocrotite de lege ale persoanei juridice”. O asemenea interpretare și aplicare a normei din alin. (1) art. 329 CP RM implică realizarea unei interpretări extensive defavorabile textului legii penale.

Referințe bibliografice:

- Băieșu A. ș.a. *Codul civil al Republicii Moldova. Comentariu. Vol.I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006. 816 p.
- Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 675 p.
- Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 15 mai 2018. Dosarul nr.1a-4/18 https://cac.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php (vizitat 17.07.2018).
- Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 4 decembrie 2013. Dosarul nr.1ra-1120/2013 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1000 (vizitat 07.06.2018).
- Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 08 octombrie 2014. Dosarul nr.1ra-1597/2014 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2986 (vizitat 02.06.2018).
- Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 12 august 2015. Dosarul nr.1ra-1019/2015 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4716 (vizitat 29.05.2018).
- Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 2 decembrie 2015. Dosarul nr.1ra-1047/2015 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5356 (vizitat 29.05.2018).
- Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 21 iunie 2016. Dosarul nr.1ra-827/2016 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6825 (vizitat 27.05.2018).
- Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 24 iulie 2014. Dosarul nr.1ra-134/2014 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2835 (vizitat 02.06.2018)
- Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 28 octombrie 2014. Dosarul nr.1ra-1303/2014 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3177 (vizitat 02.06.2018)
- Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 4 aprilie 2017. Dosarul nr.1ra-586/2017 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8595 (vizitat 27.05.2018).
- Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 5 decembrie 2017. Dosarul nr.1ra-1572/2017 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10128 (vizitat 02.06.2018)
- Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 13 martie 2018. Dosarul nr.1ra-462/2018 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10646 (vizitat 27.05.2018).
- Diaconescu Gh., Duvac C. *Tratat de drept penal: Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009. 1168 p.
- Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit. b) din Codul penal, a articolelor 7 alin. (7), 39 pct. 5), 313 alin. (6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din articolele 2 lit. d) și 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție (faptele care constituie practicarea ilegală a activității de întreprinzător). Nr.21 din 22.07.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.355-359.
- Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin.(1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu). Nr.22 din 27 iunie 2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.352-355.
- Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 327 alin. (1) și 361 alin.(2) lit.d) din Codul penal (abuzul de putere sau abuzul de serviciu). Nr.33 din 07 decembrie 2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.27-32.

